

Ion POIANĂ

Ioana PĂCURARIU

DREPT PROCESUAL PENAL

Note de curs

Universul Juridic

București

-2011-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2011, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POIANĂ, ION**

Drept procesual penal : note de curs / Ion Poiană,

Ioana Păcurariu. - București : Universul Juridic, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-688-5

I. Păcurariu, Ioana

343(498)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0731.121.218**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

CAPITOLUL I

CONSIDERENTE GENERALE PRIVIND PROCEDURA PENALĂ

1. NOȚIUNEA DE PROCEDURĂ PENALĂ

Dreptul procesual penal este o ramură distinctă a sistemului de drept român și cuprinde totalitatea normelor juridice care reglementează procesul penal.

Procedura penală cuprinde normele procesuale și procedurale care reglementează modalitățile prin care dreptul penal este aplicat de către organele judiciare competente, precum și modul în care trebuie să se procedeze la aplicarea normelor dreptului penal.

Normele procesuale sunt regulile care prevăd ce acte trebuie îndeplinite pentru dinamizarea progresivă și coordonată a procesului penal, în ce condiții trebuie să intervină aceste acte și care anume organe judiciare sau persoane au dreptul, obligația sau facultatea de a le îndeplini.

Normele procedurale sunt regulile care prevăd în ce mod trebuie duse la îndeplinire actele și măsurile procesuale pentru realizarea urmărilor pe care le poate produce fiecare din acestea, în vederea atingerii scopului activității procesual penale.

2. DEFINIȚIA ȘI CARACTERELE PROCESULUI PENAL

Procesul penal este definit ca fiind activitatea desfășurată de organele judiciare în conformitate cu legea, cu participarea activă a părților și a altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Procesul penal trebuie să contribuie la apărarea ordinii de drept, la apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia, la prevenirea infracțiunilor, precum și la educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor.

Din definiția procesului penal se pot desprinde *caracteristicile* acestuia, și anume:

1. Procesul penal este *o activitate desfășurată de organele judiciare, cu participarea activă a părților.*

Astfel, activitatea procesuală se desfășoară numai de către subiecții procesuali prevăzuți expres de legiuitor, care sunt titulari de drepturi și obligații, și anume: organele judiciare, părțile și alți participanți la procesul penal.

Organele judiciare care participă la procesul penal sunt: organele de cercetare penală, Ministerul Public și instanțele judecătorești, care au competența și atribuțiile expres prevăzute de lege.

Părțile sunt persoanele fizice sau juridice care participă la procesul penal, unele dintre acestea din proprie inițiativă, iar altele sunt chemate în proces de către organele judiciare. Sunt părți ale procesului penal: inculpatul, partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente.

Alte persoane care participă la procesul penal, dar care nu au calitatea de părți în proces, sunt apărătorii, martorii, experții, interpreții, grefierul. Aceștia, deși participă la procesul penal, nu au interes în cauză, așa cum au părțile.

2. Procesul penal se desfășoară *în conformitate cu legea*, ceea ce înseamnă că regulile de desfășurare a procesului penal sunt stabilite de lege.

Astfel, prin lege sunt stabilite instituțiile procedurale și procesuale, precum și activitatea de ansamblu a întregului proces penal. Tot prin lege sunt stabilite organizarea și competența organelor judiciare, procedeele ce pot fi utilizate de organele judiciare în cercetarea, urmărirea și judecarea infractorilor, drepturile și obligațiile participanților la procesul penal, conținutul actelor procesuale și procedurale. Această caracteristică este reglementată expres și în art. 2 alin. (1) C. pr. pen., care prevede că procesul penal se desfășoară atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecății, potrivit dispozițiilor prevăzute de lege.

3. Scopul activității desfășurate de organele judiciare este *constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni*.

Scopul imediat al unui proces penal este constatarea infracțiunilor și justa pedepsire a infractorilor. Norma procesual penală prevede că procesul penal urmează să se desfășoare *la timp*, prefigurându-se astfel operativitatea ca unul din principiile fundamentale ale activității judiciare și *în mod complet*, respectiv în așa fel încât faptele să fie cunoscute sub toate aspectele care interesează și se impun în vederea justei soluționări a cauzei.

4. Activitatea desfășurată de organele judiciare urmărește ca finalitate *pedepsirea unei persoane potrivit vinovăției sale, precum și ca nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală*.

Pe lângă scopul constatării la timp și în mod complet a infracțiunilor, procesul penal are ca finalitate numai pedepsirea acelor persoane față de care există probe că au comis infracțiuni.

3. FAZELE PROCESULUI PENAL

Procesul penal cuprinde un complex de activități desfășurate succesiv, într-o ordine stabilită de lege, de la descoperirea infracțiunii, a făptuitorului până la învinuirea acestuia, trimiterea lui în judecată și condamnarea sa.

Sistemul actual al Codului de procedură penală reflectă împărțirea sa în trei mari faze: urmărirea penală, judecata și punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale definitive.

Urmărirea penală este acea fază a procesului penal care, potrivit articolului 200 C. pr. pen., are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată, aceste activități fiind de competența organelor de urmărire penală.

Această fază se declanșează ca urmare a comiterii unei infracțiuni, a constatării acesteia și a sesizării organelor judiciare. Faza urmăririi penale se încheie după administrarea probelor, printr-o soluție de trimitere în judecată, ceea ce înseamnă emiterea rechizitoriului ori o soluție de netrimitere în judecată, care poate fi: neînceperea urmăririi penale, scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau clasarea.

Judecata este acea fază a procesului penal în care își desfășoară activitatea instanțele judecătorești, cu participarea procurorului, în scopul înlăturării infracțiunii, respectiv a pedepsirii persoanelor vinovate de comiterea unor infracțiuni. Această fază a procesului penal începe prin sesizarea instanței de judecată de către procuror prin rechizitoriu și se încheie în momentul rămânerei definitive a hotărârii judecătorești. În această fază rolul principal îl are instanța de judecată.

Punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale definitive este faza finală a procesului penal în cursul căreia are loc punerea în executare a hotărârilor definitive, în funcție de pedeapsa aplicată celui condamnat de către instanța de judecată.

Momentul inițial al acestei faze este marcat de rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești și cuprinde actele de executare realizate în fața judecătorului delegat pentru executarea pedepsei ori în fața instanței de executare, după caz. Momentul final îl reprezintă întocmirea actelor procesuale și procedurale prin care se certifică ducerea la îndeplinire a mențiunilor din dispozitivul hotărârii judecătorești.

* * *

Codul de procedură penală prevede și o situație în care procesul penal nu se desfășoară în toate cele trei faze, și anume:

- potrivit articolului 278¹ alin. (8) lit. c) C. pr. pen., în cazul *plângerilor formulate în fața instanței de judecată împotriva rezoluțiilor sau a ordonanțelor procurorului de netrimitere în judecată*, instanța competentă să judece cauza poate să admită, prin încheiere, plângerea formulată de petent, să desființeze actul emis de procuror (rezoluție sau ordonanță) și să rețină cauza spre judecare. În acest caz, instanța de judecată nu mai restituie dosarul procurorului pentru a finaliza urmărirea penală, ci procedează la judecarea cauzei. Această situație constituie o formă atipică a procesului penal.

4. NOȚIUNEA ȘI OBIECTUL DREPTULUI PROCESUAL PENAL

Ca oricare dintre ramurile de drept, *dreptul procesual penal* este constituit dintr-un ansamblu de norme juridice prin aplicarea cărora se reglementează desfășurarea procesului penal, organele competente să participe la procesul penal și atribuțiile acestora.

Normele dreptului procesual penal sunt reglementate de Codul de procedură penală din anul 1968, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969, care este legea generală în materie, precum și de legi speciale, cum sunt Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legea nr. 364/2004 privind organizarea și funcționarea poliției judiciare, Legea nr. 508/2004 privind organizarea și funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism, precum și alte acte normative cu dispoziții procedurale.

Spre exemplu, Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri prevede în articolele 20 – 26 norme procesual penale privind mijloacele de probă care se pot administra în investigarea infracțiunilor de trafic de droguri, acestea fiind: livrările supravegheate, investigatorul acoperit, accesul la sistemele de telecomunicații sau informatice, autorizarea efectuării de investigații medicale. Aceeași lege stabilește înființarea și atribuțiile organelor competente în descoperirea, cercetarea, prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri.

Obiectul dreptului procesual penal îl constituie procesul penal.

Noțiunile de drept procesual penal și proces penal nu sunt identice. În timp ce *procesul penal* este o activitate concretă, desfășurată de anumite organe judiciare și într-un anumit scop, *dreptul procesual penal* conține normele care reglementează modul de desfășurare a procesului penal, stabilește care sunt organele competente să îndeplinească activitățile necesare realizării procesului penal, ce atribuții au acestea și ce acte trebuie îndeplinite, precum și care sunt drepturile și obligațiile participanților la procesul penal.

Dreptul procesual penal este constituit din norme juridice care reglementează relații sociale complexe, vizând:

- organele competente să participe la realizarea procesului penal și sfera atribuțiilor acestora;
- persoanele care participă la realizarea procesului penal și care sunt drepturile și obligațiile acestora;
- garanțiile procesuale ca mijloace legale de realizare a drepturilor subiecților procesului penal;
- modul de probațiune în procesul penal;
- modul efectiv de desfășurare a procesului penal.

5. NOȚIUNEA ȘI CLASIFICAREA FAPTELOR JURIDICE PROCESUAL PENALE

Înfăptuirea justiției presupune existența unor raporturi sociale care se nasc între subiecții care participă la realizarea procesului penal. Aceste raporturi sociale devin raporturi juridice dacă sunt reglementate de norme juridice. Astfel, incidența normelor juridice asupra raporturilor sociale capătă semnificația unor fapte juridice, iar atunci când acestea apar în desfășurarea procesului penal sunt fapte procesual penale.

Faptele procesual penale sunt împrejurări de fapt care, potrivit legii, dau naștere, modifică, sting raportul juridic procesual penal sau împiedică nașterea lui.

În funcție de efectele pe care le produc, faptele procesual penale pot fi:

- *constitutive*, constând în acele fapte procesual penale care dau naștere procesului penal, cum ar fi comiterea unei infracțiuni, depunerea unei plângeri penale, constituirea ca parte civilă în procesul penal;

- *modificatoare*, constând în acele fapte procesual penale care modifică procesul penal, cum ar fi punerea în mișcare a acțiunii penale, fapt procesual penal ce are ca efect schimbarea calității de învinuit în inculpat, acesta dobândind alte drepturi și obligații în procesul penal;

- *extinctive*, constând în acele fapte procesual penale care duc la încetarea procesului penal, cum ar fi împăcarea părților sau retragerea plângerii penale, decesul făptuitorului, împlinirea termenului de prescripție a răspunderii penale;

- *impeditiv*, constând în acele fapte procesual penale care împiedică începerea procesului penal, cum ar fi lipsa plângerii prealabile sau amnistia intervenită înainte de declanșarea procesului penal.

Totodată, faptele procesual penale pot fi clasificate și *după criteriul voinței oamenilor*, acestea fiind:

- *evenimente*, care reprezintă fapte procesual penale ce dau naștere, modifică sau sting procesul penal independent de voința oamenilor, cum ar fi decesul făptuitorului, care duce la stingerea raportului juridic;

- *acțiuni*, care reprezintă fapte procesual penale ce dau naștere, modifică sau sting procesul penal prin voința oamenilor, cum ar fi comiterea unei infracțiuni ori constituirea de parte civilă în procesul penal.

6. NOȚIUNEA ȘI ELEMENTELE RAPORTULUI JURIDIC PROCESUAL PENAL

Prin săvârșirea unei infracțiuni ia naștere un raport de drept penal, care adus în fața organelor judiciare conduce la apariția unor raporturi juridice procesual penale.

Raporturile juridice procesual penale sunt acele raporturi juridice care apar în cursul desfășurării procesului penal.

Ca orice raport juridic, raportul juridic procesual penal este constituit din următoarele elemente:

1. *Subiecții raportului juridic procesual penal*, care reprezintă participanții la procesul penal. Aceștia sunt alcătuiți din părțile în proces, care sunt: inculpatul, partea vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, și din participanții la procesul penal, cum sunt organele judiciare, apărătorii, experții, traducătorii și interpreții. Statul, reprezentat prin organele competente să rezolve cauzele penale, este prezent în toate raporturile juridice procesual penale.

Subiecții principali ai raportului procesual penal pot fi pasivi și activi. Subiectul pasiv este persoana care a comis o infracțiune, în timp ce subiectul activ este victima infracțiunii. Astfel, în raportul juridic procesual penal părțile adoptă poziții inverse față de cele pe care le au în raportul juridic penal de conflict.

2. *Conținutul raportului juridic procesual penal* este alcătuit din drepturile, obligațiile, prerogativele pe care le au în baza legii participanții la procesul penal. În funcție de fiecare fază a procesului penal sunt anumite drepturi și obligații specific reglementate de legiuitor pentru subiecții raportului juridic procesual penal.

3. *Obiectul raportului juridic procesual penal* constă în stabilirea existenței sau inexistenței raportului juridic penal și determinarea conținutului său. Astfel, pe măsură ce procesul penal se desfășoară, fiind administrate probele necesare lămuririi cauzei sub toate aspectele, raportul penal se definitivează, iar soluția pronunțată la terminarea procesului penal stabilește existența sau inexistența raportului de drept penal material.

Raporturile juridice procesuale penale au *particularități specifice*, și anume:

- sunt *raporturi juridice de putere*, care iau naștere în vederea realizării drepturilor și obligațiilor care sunt stabilite de lege, iar în cadrul acestor raporturi juridice se realizează tragerea la răspundere a celor vinovați de comiterea unor fapte penale. Acest caracter derivă din relațiile care se stabilesc între subiecții acestor raporturi;

- raporturile juridice procesuale penale *iau naștere din oficiu*, nefiind obligatoriu acordul de voință al părților. Aceste raporturi se nasc, de regulă, din inițiativa organelor competente să realizeze procesul penal. Sunt de excepție situațiile în care aceste raporturi juridice iau naștere cu acordul de voință al subiecților, cum este, de exemplu, constituirea ca parte civilă în procesul penal;

- *unul dintre participanții* la aceste raporturi juridice este, *de regulă, un organ al statului*. Spunem de regulă deoarece sunt raporturi care se stabilesc în cursul procesului penal și în care nu participă ca subiect un organ al statului, de exemplu, raportul care se stabilește între inculpat și apărătorul său ales;

- *drepturile subiective ale organelor judiciare au valoare de obligații pentru aceste organe*. Spre exemplu, dreptul organelor judiciare de a porni procesul penal, de a pune în mișcare procesul penal, de a lua măsuri preventive constituie obligații ale acestor organe.

7. APLICAREA LEGII PROCESUAL PENALE ÎN SPAȚIU ȘI ÎN TIMP

Prin aplicarea legii procesuale penale se înțelege executarea dispozițiilor din lege. Aplicarea legii, în general, și a legii procesuale penale, în special, privește raportarea acesteia la două elemente principale, și anume la timp și spațiu.

7.1. Aplicarea legii procesuale penale în spațiu

Aplicarea legii procesuale penale în spațiu este guvernată de *principiul teritorialității legii procesuale penale române*, care apare ca un corolar al principiului suveranității statului român, principiu consacrat în articolul 1 alin. (1) din Constituția României.

Potrivit acestui principiu, norma procesuală penală se aplică pe întreg teritoriul României și este singura în măsură să organizeze desfășurarea activității judiciare. Astfel, toate activitățile din cadrul procesului penal se desfășoară pe teritoriul statului român și cad sub incidența legii procesuale penale române.

Noțiunea de „teritoriu” este definită de articolul 142 C. pen., ca fiind: „întinderea de pământ și apele cuprinse între frontiere, cu subsolul și spațiul aerian, precum și marea teritorială cu solul, subsolul și spațiul aerian ale acesteia”. În această categorie a

infracțiunilor comise pe teritoriul țării intră și infracțiunile comise pe navele și aeronavele aflate sub pavilion românesc [art. 143 alin. (1) C. pen.].

De la această regulă, legea procesual penală prevede *excepții* ale principiului teritorialității legii române, când se aplică norme procesuale penale străine în procesul penal desfășurat pe teritoriul României, și anume:

1. *Recunoașterea și executarea unei hotărâri penale și a actelor judiciare străine pronunțate de instanțele judecătorești în străinătate*, deci, de către organele judiciare străine, poate produce, în baza unor convenții internaționale, efecte pe teritoriul statului român, dacă acestea sunt recunoscute conform legii procesual penale române.

2. *Recunoașterea și executarea hotărârilor penale și a actelor judiciare române în străinătate*

3. *Imunitatea de jurisdicție a reprezentanților diplomatici* este o excepție reglementată expres în articolul 8 C. pen., care prevede că legea penală nu se aplică infracțiunilor comise de reprezentanții diplomatici ai statelor străine sau de alte persoane care, în conformitate cu convențiile internaționale, nu sunt supuse jurisdicției penale a statului român.

4. *Comisia rogatorie internațională activă*, când actul procedural îndeplinit în țara străină, potrivit legii acelei țări, este valabil în fața organelor judiciare române, de exemplu, un martor cetățean străin aflat în străinătate poate fi ascultat în țara sa de către organele competente și declarația luată va fi trimisă organelor judiciare române și folosită ca mijloc de probă în procesul penal.

5. *Comisia rogatorie internațională pasivă*, în cazul căreia statul român va asigura îndeplinirea în conformitate cu dispozițiile legii române a comisiilor rogatorii referitoare la o cauză penală, care îi vor fi adresate de către autoritățile judiciare ale statului solicitant.

6. Cazul în care la *cererea organului solicitant judiciar român, organul solicitat aplică normele procesual penale române cu ocazia efectuării unui act procedural în străinătate*. De exemplu, ascultarea unui martor cetățean străin aflat în străinătate după normele procesual penale române.

7.2. Aplicarea legii procesual penale în timp

Aplicarea legii procesual penale în timp este cuprinsă între două momente (intrarea în vigoare a legii și ieșirea din vigoare a acesteia) și privește data la care se efectuează un act procedural.

Principiul de bază în aplicarea legii procesual penale în timp este *principiul activității*, ceea ce înseamnă că legea procesual penală este de imediată aplicare, toate activitățile procesuale realizându-se numai în conformitate cu legea în vigoare la data efectuării actului. Acest principiu este de strictă aplicare, el implicând efectuarea tuturor actelor cu respectarea legii în vigoare, dar și recunoașterea ca valabile a actelor efectuate anterior intrării în vigoare a legii noi, dacă acestea au fost întocmite cu respectarea vechii legi. Spre exemplu, dacă legea procesual penală prevede că judecarea unei anumite cauze este de competența judecătoriei, dar, ulterior, intră în vigoare o lege procesual penală care stabilește competența de judecare în sarcina tribunalului, atunci, potrivit principiului activității, cauza este declinată, imediat, la tribunal pentru competentă judecată, actele efectuate înainte de intrarea în vigoare a legii noi rămânând valabile.

O lege procesual penală ieșită din vigoare nu mai produce efecte după abrogare, chiar dacă procesul penal a fost pornit sub imperiul acesteia.

Cu privire la aplicarea acestui principiu, în activitatea practică pot interveni mai multe legi succesive, care să intereseze cauze penale în curs de urmărire și judecată. Astfel, pot apărea *situații tranzitorii*.

Situațiile tranzitorii sunt momentele în care se trece de la aplicarea unei legi la aplicarea altei legi noi, iar normele juridice prin care se reglementează trecerea de la legea veche la legea nouă se numesc *dispoziții tranzitorii*.

Astfel, legea procesual penală veche nu mai poate governa efectuarea unui act procedural după abrogare, iar legea procesual penală nouă se aplică actelor care se întocmesc după adoptare, ceea ce s-a îndeplinit sub vechea lege putând să rămână valabil.

CAPITOLUL II

PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI PENAL

Principiile fundamentale ale procesului penal sunt regulile cu caracter general în temeiul cărora este reglementată întreaga desfășurare a procesului penal și sunt prevăzute expres în: Codul de procedură penală, Constituția României și Legea de organizare judiciară nr. 304/2004.

Aceste principii fundamentale sunt necesare pentru aplicarea corectă a normelor juridice în conformitate cu scopul procesului penal. Pot fi considerate principii fundamentale doar *acele reguli care stau la baza întregii activități procesuale*, și nu acelea care reglementează doar o fază a procesului penal.

Astfel, publicitatea ședinței de judecată nu poate constitui un principiu fundamental, deoarece este aplicabil doar în faza judecătii, nu și în cea de urmărire penală ori de punere în executare a hotărârii judecătorești, spre deosebire de principiul legalității care se regăsește în toate fazele procesului penal.

Principiile fundamentale ale procesului penal sunt:

1. legalitatea procesului penal;
2. oficialitatea procesului penal;
3. aflarea adevărului;
4. rolul activ al organelor judiciare;
5. garantarea libertății persoanei;
6. respectarea demnității umane;
7. prezumția de nevinovăție;
8. garantarea dreptului la apărare;
9. limba în care se desfășoară procesul penal;
10. egalitatea persoanelor în procesul penal;
11. operativitatea procesului penal;
12. dreptul la un proces echitabil.

1. LEGALITATEA PROCESULUI PENAL

Potrivit articolului 2 alin. (1) C. pr. pen.: „procesul penal se desfășoară atât în cursul urmăririi penale, cât și în cursul judecătii, potrivit dispozițiilor prevăzute de lege”.

Legalitatea procesului penal impune respectarea de către organele judiciare a competenței stabilite expres de lege, asigurarea exercițiului drepturilor procesuale ale părților și ale participanților la procesul penal, a modului de administrare a probelor și de întocmire a actelor procedurale și procesuale.

Aplicarea acestui principiu este garantată prin instituirea unor sancțiuni în caz de nerespectare a prevederilor legale. Astfel, întocmirea unor acte fără respectarea legii duce la nulitatea acestora (art. 197 C. pr. pen.), încălcarea unor obligații de către participanții la procesul penal poate duce la aplicarea unor amenzi judiciare (art. 198 C. pr. pen.), iar încălcările grave ale legii procesuale pot constitui infracțiuni [arestarea nelegală prevăzută de art. 266 alin. (1) C. pen., cercetarea abuzivă prevăzută de art. 266 alin. (2) C. pen., mărturia mincinoasă prevăzută de art. 260 C. pen., omisiunea sesizării organelor judiciare prevăzută de art. 263 C. pen., represiunea nedreaptă prevăzută de art. 268 C. pen., nerespectarea hotărârilor judecătorești prevăzută de art. 271 C. pen., sustragerea de sub sechestru prevăzută de art. 244 C. pen., violarea de domiciliu prevăzută de art. 192 C. pen.].

În vederea consolidării acestui principiu, pe lângă sancțiunile expuse legiuitorul a mai prevăzut și numeroase posibilități de control sistematic și eficient prin care pot fi descoperite și înlăturate actele procedurale și procesuale nelegale. Astfel, întreaga activitate de urmărire penală este supravegheată de către procuror (art. 216–220 C. pr. pen.), dar activitatea procurorului poate fi supusă controlului procurorului ierarhic superior (art. 278 C. pr. pen.). Totodată, activitatea de urmărire penală este supusă controlului instanței de judecată (art. 300 și 332 C. pr. pen.), iar activitatea instanței de judecată este supusă controlului instanței ierarhic superioare (art. 361 - 385¹⁹ C. pr. pen.).

2. OFICIALITATEA PROCESULUI PENAL

Principiul oficialității procesului penal este reglementat de articolul 2 alin. (2) C. pr. pen., care prevede că „actele necesare desfășurării procesului penal se îndeplinesc din oficiu, afară de cazul când prin lege se dispune altfel”.

Urmare a comiterii unor fapte penale, organele judiciare competente trebuie să aibă inițiativă în declanșarea procesului penal, nefiind nevoie de intervenția unor persoane fizice sau juridice, deoarece infracțiunile comise prezintă pericol public pentru societate, iar organele judiciare trebuie să reacționeze.

Înscrierea acestui principiu a determinat și stabilirea competențelor pe care le au organele judiciare în legătură cu declanșarea și desfășurarea procesului penal.

Oficialitatea procesului penal în *faza de urmărire penală* este subliniată prin:

- articolul 221 alin. (1) C. pr. pen. care prevede obligația organului de urmărire penală de a se sesiza din oficiu atunci când află pe orice altă cale în afară de plângere sau denunț despre comiterea unei infracțiuni;

- articolul 17 alin. (1) C. pr. pen. care stabilește că acțiunea civilă în procesul penal se pornește și se exercită din oficiu când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă;

- articolul 235 C. pr. pen. care prevede obligația procurorului de a pune în mișcare acțiunea penală din oficiu dacă sunt întrunite condițiile în acest sens;

- articolul 236 C. pr. pen. care prevede posibilitatea procurorului de a propune din oficiu luarea măsurii arestării preventive de către instanța de judecată, dacă sunt întrunite condițiile în acest sens;

- articolul 262 C. pr. pen. care prevede obligația procurorului de a trimite în judecată inculpatul, atunci când sunt întrunite condițiile necesare;

Oficialitatea procesului penal în *faza judecării* este reglementată prin următoarele dispoziții:

- articolul 313 C. pr. pen. care stabilește obligațiile ce revin instanței de judecată în cadrul măsurilor premergătoare ședinței de judecată;
- articolul 320 C. pr. pen. privind lămuririle, excepțiile și cererile pe care le solicită din oficiu președintele instanței;
- articolele 345, 346 C. pr. pen. privind obligația rezolvării acțiunii penale și a celei civile;

Oficialitatea procesului penal în *faza executării hotărârilor judecătorești* este reglementată prin dispozițiile articolului 418 alin. (1) C. pr. pen. care prevăd obligația primei instanțe de judecată de a pune în executare hotărârea judecătorească rămasă definitivă.

Principiului oficialității din procesul penal i se opune principiul disponibilității din procesul civil. Disponibilitatea este definită ca „posibilitatea conferită de lege părților de a sesiza autoritățile judiciare, de a dispune de obiectul litigiului și de mijloacele de apărare”.

Însă există cazuri limitate prevăzute de Codul de procedură penală în care principiul disponibilității poate fi regăsit și în procesul penal. În aceste cazuri oficialitatea este înlăturată atât în ceea ce privește declanșarea procesului penal, cât și desfășurarea ulterioară a acestuia, cazuri care constituie *excepții* de la acest principiu și care sunt expres și limitativ reglementate de legiuitor.

Aceste excepții sunt:

a) în cazul infracțiunilor pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate (de exemplu, în cazul infracțiunilor de violare de domiciliu în forma simplă prev. de art. 192 alin. (1) C. pen., amenințare, violare a secretului corespondenței, divulgare a secretului profesional, viol în forma simplă prevăzută de art. 197 alin. (1) C. pen.).

Oficialitatea este înlăturată în ceea ce privește începerea procesului penal, întrucât numai inițiativa părții vătămate poate determina declanșarea procesului penal. De asemenea, desfășurarea ulterioară a procesului penal este condiționată de voința părții vătămate, întrucât aceasta poate oricând să își retragă plângerea penală și în acest mod să înceteze procesul penal.

b) în cazul infracțiunilor pentru care este necesară sesizarea sau autorizarea organului competent. De exemplu, în cazul infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, este necesară sesizarea comandantului, iar în cazul infracțiunilor comise în afara teritoriului român contra securității statului român, pentru începerea urmăririi penale este necesară autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Astfel, în lipsa sesizării comandantului ori a autorizării procurorului general, nu se poate declanșa procesul penal.

c) în cazul comiterii unei infracțiuni contra reprezentantului unui stat străin prevăzute de articolul 171 C. pen., potrivit articolului 221 alin. (3) C. pr. pen. urmărirea penală nu poate începe fără exprimarea dorinței guvernului străin.

d) în cazul infracțiunilor în care procesul penal poate începe din oficiu, dar desfășurarea ulterioară este guvernată de principiul disponibilității, persoana vătămată putând să se împace cu făptuitorul. De exemplu, în cazul infracțiunii de seducție prevăzută de articolul 199 C. pen.

e) în cazul infracțiunii de lovire exercitată asupra membrilor de familie prevăzută de articolul 180 alin. (1¹), (2¹), (3) și (4) C. pen., acțiunea penală se pune în mișcare și din oficiu, dar împăcarea părților înlătură răspunderea penală.

f) acțiunea civilă în procesul penal este guvernată de principiul disponibilității, părțile având posibilitatea să o soluționeze prin instituțiile prevăzute de art. 16¹ C. pr. pen., respectiv: tranzacția, medierea și recunoașterea totală sau parțială a pretențiilor civile de către inculpat. Totodată, partea civilă are posibilitatea să renunțe, pe parcursul procesului penal, la pretențiile civile formulate, de exemplu, atunci când inculpatul a achitat contravaloarea bunului distrus.

3. AFLAREA ADEVĂRULUI

Acest principiu este reglementat de articolul 3 C. pr. pen. care stabilește că „în desfășurarea procesului penal trebuie să se asigure aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana făptuitorului”.

Aflarea adevărului presupune concordanță între starea de fapt reală și concluzia la care se ajunge în urma administrării probelor în cursul procesului penal.

În vederea aflării adevărului obiectiv organele judiciare trebuie să desfășoare o activitate conformă cu legea, de calitate, astfel încât probele administrate să reflecte în totalitate modul în care s-a comis fapta.

Aflarea adevărului privește nu numai existența faptei și a vinovăției autorului, dar și justa apreciere a împrejurărilor în care s-a comis infracțiunea, ca și principalele date care caracterizează persoana inculpatului, elemente asupra cărora organele judiciare trebuie să se edifice profund pentru a fi în măsură se efectueze o urmărire penală completă și astfel să determine pronunțarea unor hotărâri legale și temeinice.

* * *

În practica judiciară s-au considerat încălcări ale acestui principiu următoarele situații:

- neaudierea, în cursul judecății, a tuturor martorilor ascultați în faza de urmărire penală, chiar dacă prin rechizitoriu nu s-a cerut decât audierea unora dintre ei;
- audierea parțială a unor martori, în sensul că, în cursul judecății s-a luat act că își mențin declarațiile date în faza urmăririi penale, fără că aceștia să fie audiați cu privire la fapta reținută în sarcina inculpatului;
- nemotivarea de către instanța de judecată a neaudierii martorilor și pronunțarea unei hotărâri judecătorești fără ascultarea acestora;
- neverificarea de către instanța de judecată a împrejurării că inculpatul nu a comis fapta singur, chiar dacă numai acesta a fost trimis în judecată și nu s-a cerut de către procuror extinderea procesului penal, dar din dezbateri a reieșit că la comiterea faptei pentru care inculpatul a fost trimis în judecată au participat și alte persoane.

4. ROLUL ACTIV

Principiu fundamental al procesului penal reglementat de articolul 4 C. pr. pen., care prevede că „organele de urmărire penală și instanțele de judecată sunt obligate să aibă rol activ în desfășurarea procesului penal”.

Din reglementarea acestui principiu rezultă că organele judiciare care participă la realizarea procesului penal trebuie să aibă rol activ atât în inițierea procesului penal, cât și în realizarea sarcinilor cerute de urmărirea penală, judecată sau punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale. Obligațiile și atribuțiile organelor judiciare sunt prevăzute de lege, fiind instituite și sancțiuni în cazul nerespectării lor.

Rolul activ poate viza administrarea tuturor probelor pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele (din punct de vedere al laturii penale, dar și al laturii civile), examinarea cauzei sub toate aspectele în vederea extinderii urmăririi penale (art. 238 C. pr. pen.), extinderii procesului cu privire la acte materiale noi, fapte noi și persoane noi (art. 335 – 337 C. pr. pen.) sau obligația de a explica învinuitului sau celorlalte părți din proces drepturile lor procesuale.

Codul de procedură penală cuprinde obligații pe care organele judiciare trebuie să le îndeplinească pentru ca acest principiu să fie respectat.

Astfel, organul de urmărire penală este obligat să strângă probele necesare pentru aflarea adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele, în vederea justei soluționări a acesteia. Organul de urmărire penală administrează probele atât în favoarea, cât și în defavoarea învinuitului sau inculpatului. Aceste îndatoriri se îndeplinesc chiar dacă învinuitul sau inculpatul recunoaște fapta.

Organul de urmărire penală este obligat să explice învinuitului sau inculpatului, precum și celorlalte părți drepturile lor procesuale, precum și să strângă date cu privire la împrejurările care au determinat, înlesnit sau favorizat săvârșirea infracțiunii și orice alte date de natură să servească la soluționarea cauzei (art. 202 C. pr. pen.).

Instanța de judecată își exercită atribuțiile în mod activ, în vederea aflării adevărului și a realizării rolului educativ al judecății (art. 287 C. pr. pen.).

* * *

În practică, s-a considerat încălcat acest principiu în situațiile în care instanța de judecată nu a verificat:

- dacă fapta nu s-a comis și cu participarea altor persoane;
- dacă lipsurile din gestiunea inculpatului se datorează și altor cauze decât sustragerii;
- care este cuantumul zilelor de îngrijiri medicale cauzate de agresiune, pentru corecta încadrare a infracțiunii de lovire;
- dacă inculpatul a fost în stare de ebrietate în momentul comiterii faptei;
- antecedentele penale ale inculpatului pentru stabilirea recidivei;
- dacă inculpatul suferă de o boală psihică care i-ar afecta discernământul;
- care sunt pretențiile părții civile;
- cu ce sume contribuia victima unei infracțiuni de omor la întreținerea părții civile.

5. GARANTAREA LIBERTĂȚII PERSOANEI

Potrivit articolului 5 alin. (1) C. pr. pen., în tot cursul procesului penal este garantată libertatea persoanei.

Acest principiu fundamental este în concordanță cu dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile persoanei, respectiv cu articolul 23 care garantează libertatea individuală.

Astfel, nicio persoană nu poate fi reținută, arestată sau privată de libertate în alt mod și nici nu poate fi supusă vreunei forme de restrângere a libertății decât în cazurile și condițiile prevăzute de lege [art. 5 alin. (2) C. pr. pen.].

Condițiile în care se pot dispune măsuri procesual preventive sunt expres și limitativ prevăzute atât de Constituția României, cât și de Codul de procedură penală, urmând a le expune la capitolul „Măsuri procesual preventive”.

Pentru a fi respectat acest principiu s-au instituit anumite garanții privind libertatea persoanei în procesul penal, și anume:

- sunt stabilite anumite organe competente să dispună aceste măsuri (de exemplu, arestarea preventivă a învinutului sau inculpatului poate fi dispusă numai de către instanța de judecată);

- cazurile și condițiile în care se pot dispune aceste măsuri (de exemplu, în cazul arestării preventive a inculpatului trebuie întrunite condițiile prevăzute expres în articolul 143 C. pr. pen. și există vreunul dintre cazurile prevăzute de articolul 148 alin. (1) C. pr. pen.);

- durata măsurilor preventive este expres stabilită, precum și condițiile în care acestea pot fi prelungite (de exemplu, durata arestării învinutului nu poate depăși 10 zile, iar durata arestării inculpatului nu poate depăși 30 de zile; în cazul arestării inculpatului, prelungirea măsurii este posibilă și poate fi dispusă numai de către instanța de judecată);

- există un control al legalității măsurilor preventive dispuse (de exemplu, împotriva încheierii instanței de judecată prin care s-a dispus arestarea preventivă se poate face recurs în termen de 24 de ore);

- locurile de reținere și de deținere sunt verificate periodic de procurori și judecători delegați în acest scop, care au dreptul de a lua măsuri imediate pentru punerea în libertate a persoanelor aflate fără bază legală în aceste locuri.

Dacă acest principiu este încălcat sau dacă se constată că reținerea sau arestarea nu a fost legală, atunci subiectul oficial care a dispus măsura va fi tras la răspundere penală în condițiile articolului 266 C. pen. privind arestarea nelegală.

Totodată, articolul 5 alin. (4) C. pr. pen. stabilește că orice persoană care a fost privată de libertate, în cursul procesului penal, în mod ilegal sau pe nedrept, are dreptul la repararea pagubei suferite, în condițiile prevăzute de lege.

6. RESPECTAREA DEMNITĂȚII PERSOANEI

Acest principiu este consacrat prin dispozițiile articolului 5¹ C. pr. pen., care prevede că „orice persoană care se află în curs de urmărire penală sau de judecată trebuie tratată cu respectarea demnității umane. Supunerea acesteia la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante este pedepsită prin lege”.

Prin intrarea în vigoare a Legii nr. 19/1990, România a aderat la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente inumane sau degradante adoptată la New York în 10 decembrie 1948, astfel că principiul respectării demnității umane a fost introdus în legea procesual penală prin Legea nr. 32/1990 de modificare a Codului de procedură penală.

Acest principiu este reglementat și în Constituția României, la articolul 22, iar garantarea respectării lui se realizează prin:

- incriminarea infracțiunilor de supunere la rele tratamente prevăzută de articolul 267 C. pen. și tortură prevăzută de articolul 267¹ C. pen.;
- instituirea în articolul 68 alin. (1) C. pr. pen. a interzicerii de a întrebuința violențe, amenințări sau alte mijloace de constrângere pentru obținerea de probe;
- posibilitatea de a face plângere împotriva măsurilor procesual penale;
- posibilitatea suspendării urmăririi penale sau judecării dacă inculpatul suferă de o boală gravă care îl împiedică să participe la procesul penal (art. 239 – 241, 303 C. pr. pen.);
- amânarea sau întreruperea executării pedepsei dacă cel condamnat suferă de o boală care îl pune pe acesta în imposibilitatea de a executa pedeapsa (art. 453, 455 C. pr. pen.).

7. PREZUMȚIA DE NEVINOVĂȚIE

Prezumția de nevinovăție este consacrată ca principiu fundamental în articolul 5² C. pr. pen. prin care se stabilește că „orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă”.

Acest principiu se regăsește și în prevederile articolului 23 alin. (1)¹ din Constituție care dispune că „până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată”.

Principiul este consacrat și în articolul 66 C. pr. pen., potrivit căruia învinuitul sau inculpatul nu este obligat să probeze nevinovăția sa, iar în cazul când există probe de vinovăție, învinuitul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie.

Fiind o prezumție relativă, aceasta poate fi răsturnată în cursul procesului penal prin administrarea probelor. Sarcina administrării probelor pentru dovedirea vinovăției în procesul penal revine organului de urmărire penală și instanței de judecată.

La cererea organului de urmărire penală ori a instanței de judecată, orice persoană care cunoaște vreo probă sau deține vreun mijloc de probă este obligată să le aducă la cunoștință sau să le înfățișeze.

Dacă ulterior administrării probelor se ajunge la incertitudine asupra vinovăției, iar această îndoială nu poate fi înlăturată după administrarea unor noi probe, prezumția de nevinovăție nu este răsturnată, fiind aplicabil adagiul latin *in dubio pro reo*, conform căruia orice îndoială profită inculpatului.

Potrivit legislației și jurisprudenței europene, o consecință a prezumției de nevinovăție o constituie dreptul la tăcere. Acest drept semnifică faptul că persoana suspectată de comiterea unei infracțiuni este liberă să răspundă sau nu la întrebările care îi sunt adresate, după cum consideră că acest lucru corespunde intereselor sale.

Dreptul la tăcere interzice audierea persoanei suspectate de comiterea unei infracțiuni sub jurământ în propria sa cauză și conferă acesteia dreptul de a nu contribui la propria incriminare. Din aceste motive persoana suspectată de comiterea unei infracțiuni nu poate fi constrânsă să colaboreze la producerea de probe.

În Codul de procedură penală român, dreptul la tăcere decurge din „regula avertismentului”, prevăzută de art. 70 alin. (2), potrivit căreia învinuitului sau inculpatului i se aduce la cunoștință, printre altele, dreptul de a nu face nicio declarație, atrăgându-i-se atenția că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa. Regula avertismentului este reiterată în art. 143 alin. (3) C. pr. pen., în care se prevede că învinuitului sau inculpatului i se aduce la cunoștință că are dreptul de a nu face nicio declarație, atrăgându-i-se atenția că ceea ce declară poate fi folosit și împotriva sa.

8. GARANTAREA DREPTULUI LA APĂRARE

Dreptul la apărare este garantat, potrivit articolului 6 din Codul de procedură penală, învinuitului sau inculpatului, precum și celorlalte părți, în tot cursul procesului penal.

În cursul procesului penal, organele judiciare sunt obligate să asigure părților deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile prevăzute de lege și să administreze probele necesare în apărare.

Organele judiciare au obligația să încunoștințeze pe învinuit sau inculpat despre fapta pentru care este învinuit, încadrarea juridică a acesteia și să-i asigure posibilitatea pregătirii sau exercitării apărării.

Orice parte are dreptul să fie asistată de apărător în tot cursul procesului penal.

Potrivit articolului 6 C. pr. pen., organele judiciare au obligația să încunoștințeze pe învinuit sau inculpat, înainte de a i se lua prima declarație, despre dreptul de a fi asistat de un apărător, consemnându-se aceasta în procesul-verbal de ascultare. În condițiile și în cazurile prevăzute de lege, organele judiciare sunt obligate să ia măsuri pentru asigurarea asistenței juridice a învinuitului sau inculpatului, dacă acesta nu are apărător ales.

Dreptul la apărare are un conținut complex, în care sunt cuprinse următoarele aspecte:

1. posibilitatea părților de a se apăra singure în cursul procesului penal

Această posibilitate este marcată prin existența unor drepturi procesuale largi. Spre exemplu, pentru inculpat, dreptul de a cunoaște învinuirea, dreptul de a fi asistat de un avocat în tot cursul procesului penal, dreptul de a nu face declarații, dreptul de a participa la efectuarea unor acte de urmărire penală, dreptul de a participa la judecată, dreptul de a cunoaște toate probele din dosar cu ocazia prezentării materialului de urmărire penală, dreptul de a avea ultimul cuvânt în fața instanței de judecată, dreptul de a folosi căile de atac. Respectarea acestor drepturi, în situația în care inculpatul nu dorește asistență juridică, înseamnă respectarea principiului dreptului la apărare.

2. obligația organelor judiciare de a avea în vedere, din oficiu, aspectele favorabile părților

În cazurile în care părțile nu acționează pentru valorificarea unor probe care le susțin interesele, organele judiciare dispun din oficiu acele probe, în acest fel manifestându-și rolul activ.

3. posibilitatea, și uneori obligativitatea acordării asistenței juridice în cursul procesului penal

Asistența juridică este în principiu facultativă, însă legea prevede cazuri în care este obligatorie asistența juridică pentru învinuit sau inculpat în cursul procesului penal. Nerespectarea acestor obligații duce la nulitatea actelor efectuate în lipsa apărătorului.

Cazurile în care asistența juridică este obligatorie le vom dezbate la capitolul „Participanții la procesul penal”.

9. LIMBA ÎN CARE SE DESFĂȘOARĂ PROCESUL PENAL

Potrivit art. 7 C. pr. pen. în procesul penal procedura judiciară se desfășoară în limba română.

Introducerea acestui principiu s-a impus pentru a se respecta atributele statului român de stat național, unitar și suveran, dar și pentru a respecta principiile necesare procesului penal, cum ar fi principiul publicității ședinței de judecată și rolul educativ al judecății.

Astfel, procesul penal se desfășoară în limba română, iar în fața organelor judiciare, persoanelor care participă la procesul penal, dar care nu cunosc limba română, li se asigură, în mod gratuit, posibilitatea de a lua cunoștință de piesele dosarului, dreptul de a vorbi în fața organelor judiciare, precum și dreptul de a pune concluzii în instanță, prin interpret, actele procedurale întocmindu-se în limba română.

Obiecțiunile formulate de părți cu privire la corectitudinea traducerilor făcute de interpret sau traducător se soluționează de instanță și se consemnează în încheierea de ședință.

După cum s-a constatat în practica judiciară, declarațiile date în prezența unor persoane care nu sunt interpreți autorizați nu sunt eficiente din punct de vedere juridic. Cunoașterea în mod întâmplător a unei limbi străine de către organele judiciare nu le permite să-și asume rolul de interpret.

10. EGALITATEA PERSOANELOR ÎN PROCESUL PENAL

Acest principiu este reglementat de Constituție, în articolul 16 alin. (1), care prevede că: „cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”, precum și de articolul 16 alin. (2), care statuează că „nimeni nu este mai presus de lege”.

Deși nu are o consacrare expresă ca principiu fundamental al procesului penal român, totuși, prin modul în care este stabilită efectuarea justiției în țara noastră, egalitatea persoanelor în procesul penal se manifestă în mod real. Acest principiu este evidențiat de faptul că tuturor participanților la procesul penal le sunt aplicabile aceleași reguli procesuale, iar părțile au aceleași drepturi, indiferent de limbă, religie, sex, opinie, rasă sau apartenență politică.

Dreptul la un tratament egal al părților pe tot parcursul procesului penal de către organele judiciare este cunoscut sub denumirea „principiul egalității armelor”. Acest principiu constă în faptul că fiecare parte din proces trebuie să aibă șanse egale de a-și prezenta cauza și că nimeni nu trebuie să beneficieze de un avantaj substanțial asupra adversarului său.

11. OPERATIVITATEA PROCESULUI PENAL

Principiul operativității nu este reglementat explicit, dar el răspunde scopului procesului penal de a constata la timp faptele ce constituie infracțiuni.

Operativitatea procesului penal presupune rezolvarea rapidă a cauzelor și simplificarea activității procesual penale, când este posibil.

Operativitatea are efecte asupra calității probelor și creează garanția că termenele prevăzute de lege pentru efectuarea anumitor activități vor fi respectate.

Iată câteva dispoziții în care se regăsește principiul operativității:

- art. 261 C. pr. pen., potrivit căruia procurorul este obligat ca în termen de 15 zile de la primirea unei cauze penale în care s-a propus trimiterea în judecată să soluționeze cauza;

- art. 277 C. pr. pen., prin care se stabilește că plângerea formulată împotriva măsurilor și actelor de urmărire penală se soluționează de procuror în cel mult 20 de zile de la primire;

- art. 293 C. pr. pen., care prevede că judecata în cauzele în care sunt inculpați arestați preventiv se face de urgență și cu precădere; totodată, judecata se face cu precădere și atunci când unii dintre inculpați sunt deținuți în altă cauză;

- art. 185 C. pr. pen., potrivit căruia pentru exercitarea unui drept procesual legea prevede un anumit termen, nerespectarea sa atrage decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen. Când o măsură procesuală nu poate fi luată decât pe un anumit termen, expirarea acestuia atrage de drept încetarea efectului măsurii;

- art. 332 C. pr. pen., care prevede că în cursul judecății instanța se poate desesiza și restitui dosarul procurorului, când constată, înainte de terminarea cercetării judecătorești, că în cauza supusă judecății s-a efectuat cercetarea penală de un alt organ decât cel competent;

- art. 278¹ alin. (12) C. pr. pen., potrivit căruia, în cazul plângerilor formulate împotriva rezoluțiilor sau ordonanțelor de netrimitere în judecată, judecătorul este obligat să rezolve plângerea în cel mult 30 de zile de la primire și să comunice, de îndată și motivat persoanei care a formulat-o, modul în care aceasta a fost rezolvată.

12. DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL

Principiul este reglementat în art. 21 alin. (3) din Constituția României, potrivit căruia: „părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”.

Articolul 6 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară prevede că orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime în exercitarea dreptului său la un proces echitabil.

Orice persoană are dreptul la judecarea sa în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită prin lege, care va hotărî asupra oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.